

Тема 4: Особливості протидії корупційних правопорушень засобами кримінального права

Правова й доктринальна основа протидії корупційним правопорушенням засобами кримінального права.

Зміст кримінально-процесуальних етапів доведення корупційного правопорушення та превенції цих правопорушень

Проблеми доказування корупційного правопорушення та досягнення метипокарання винних і попередження корупційних правопорушень в межах ресурсів кримінального права

Позитивний зарубіжний досвід з питань протидії корупційним правопорушенням засобами кримінального права

Пропозицій щодо вдосконалення законодавства з питань протидії корупційним правопорушенням засобами кримінального права.

Злочинність корупційного типу, як і загалом злочинність, можна охарактеризуватися такими показниками, як її станом, структурою, динамікою. М. І. Мельником вказується, що аби з'ясувати реальний стан й тенденцій корупції варто звертатися до офіційних даних (статистики) щодо вчинення корупційних правопорушень, осіб, котрі їх здійснили, сфери розповсюдження таких діянь тощо. За В. О. Мартиненком, підтвердженням цьому є наступні статистичні дані. Так, зокрема за дванадцять місяців 2019 року МВС України задокументовано 2987 кримінальних корупційних правопорушень, кримінальні провадження за якими закінчені розслідуванням (з яких тяжких та особливо тяжких – 1599), зокрема: ч.2-5 ст.191 КК України – 1106; ч. 2, 3 ст. 262 КК України – 1; ст. 364 КК України – 199; ст. 3641 КК України – 44; ст. 3652 КК України – 44; ст. 368 КК України (одержання неправомірної вигоди) – 506; ст. 3682 КК України – 2; ст. 3683 КК України – 61; ст. 3684 КК України – 37; ст. 3692 КК України – 165; ч. 2, 3 ст.410 КК

України – 4; інші корупційні правопорушення – 818. Протягом 2018 року відповідно до статистичних даних МВС України було зареєстровано 3679 кримінальних корупційних злочинів, кримінальні провадження за якими закінчені розслідуванням, зокрема: ч.2-5 ст.191 КК України – 1733; ст. 364 КК України – 277; ст. 3641 КК України – 62; ст. 3652 КК України – 21; ч.2 ст.366 КК України – 1; ст. 368 КК України – 691; ст. 3682 КК України – 5; ст. 3683 КК України – 27; ст. 3684 КК України – 20; ст. 3692 КК України – 270; ч.2,3 ст.410 КК України – 6; інші корупційні – 566. Разом з тим, відповідно до Звіту про стан протидії корупції у 2018 році, підготовленого Міністерством внутрішніх справ України, до суду направлено 3650 кримінальних проваджень з обвинувальним актом щодо корупційних злочинів. Розглянемо також статистичні дані МВС України 2017 року. Так, на протязі 2017 року було зареєстровано 2831 корупційний злочин, кримінальні провадження за якими закінчені розслідуванням, зокрема: ч. 2-5 ст.191 КК України – 1031; ч. 2,3 ст. 262 КК України – 3; ст. 364 КК України – 252; Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 17.11.2020) 16 ст. 3641 КК України – 56; ст. 365 КК України – 3; ст.3652 КК України – 21; ч. 2 ст. 366 КК України – 7; ст. 368 КК України – 744; ст.3682 КК України – 1; ст. 3683 КК України – 35; ст. 3684 КК України – 32; ст. 3692 КК України – 229; ч.2,3 ст.410 КК України – 26; інші корупційні – 391. Разом з тим, відповідно до Звіту про стан протидії корупції у 2018 році, підготовленого Міністерством внутрішніх справ України, до суду направлено 2786 кримінальних проваджень з обвинувальним актом щодо корупційних злочинів.

Таким чином, як показує аналіз статистичних даних корупційних злочинів, амплітуда коливань протягом 2017-2019 років цікава тим, що у 2018 році був значний стрибок зареєстрованих корупційних злочинів, майже на 700 випадків злочинів у порівнянні з 2019 роком та 900 у порівнянні з 2017 роком. На протязі аналізованого періоду абсолютний приріст корупційних злочинів є доволі нестабільним. В межах структури корупційних злочинів найбільш розповсюдженими стали наступні кримінальні правопорушення: ч. 2-5 ст. 191

«Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» КК України, ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем» КК України, ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» КК України, ст. 3683 «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» КК України, ст. 3692 «Зловживання впливом» КК України. Здійснюючи оцінку стану протидії корупційній злочинності, варто проаналізувати ефективність роботи органів держави, якими виконуються функції стосовно протидії корупції. Головним чином пропонуємо дослідити роботу Національного антикорупційного бюро України. Стосовно розгляду кримінальних проваджень НАБУ, то, відповідно до даних викладених на офіційному веб-сайті Національного антикорупційного бюро України, станом на 31 грудня 2019 р. цей орган має наступні результати: • скеровано до суду – 245; • в стадії розгляду – 892; • повідомлено про підозру – 221; • винесено вироків – 38. Станом на кінець першого кварталу 2020 року до відповідальності за корупційні чи пов'язані з корупцією правопорушення притягнуто 1012 осіб. З них 236 осіб було притягнуто до кримінальної відповідальності, 736 – до адміністративної відповідальності, ще до 40 осіб було застосовано дисциплінарне стягнення. Серед осіб, що було притягнуто до відповідальності є: 350 депутатів місцевих рад, 163 посадовців юридичних осіб публічного права, не зазначених в ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції»), 95 працівників органів поліції, 53 державних службовця, 42 посадовці місцево-самоврядних органів.

Найбільше осіб за I квартал 2020 року було притягнуто до кримінальної відповідальності у зв'язку із: • пропозицією, обіцянкою чи наданням неправомірної вигоди службовій особі – 133 осіб; • прийняттям пропозиції, обіцянки чи одержанням неправомірної вигоди службовцем – 38 осіб; • зловживанням впливом – 35 осіб; • привласненням, розтратою майна чи заволодінням ним із зловживанням службовим становищем – 17 осіб; • підкупом працівника підприємства, установи чи організації – 10 осіб. Низький

економічний результат показує рівень ефективності органів, спрямованих на боротьбу із корупцією: до державного бюджету за весь період існування НАБУ повернулося тільки 0,26% від завданого державі збитку, що було орієнтовно встановлено при слідчих діях.

Жару у вогонь додає те, що голова НАБУ А. Ситник внесений до реєстру корупціонерів. Низька ефективність НАБУ доводиться за допомогою статистичних даних. Так, за 2019 рік з подання НАБУ до державного бюджету повернулося 158, 95 млн. грн. з 229,7 млрд. грн., що було орієнтовно нараховані детективами в рамках заведених розслідувань. При цьому, відповідно до даних звітів Державної казначейської служби, на рік утримання одного тільки НАБУ витрачаються суми набагато більші, ніж антикорупційним органам вдалося повернути за весь період свого функціонування (785,5 млн. грн.). Загалом ефективність діяльності НАБУ доцільно оцінювати по співвідношенню розміру відшкодування органом нанесених державі збитків та виділених з держбюджету коштів на його утримання. Так, станом на 31 грудня 2019 р. за весь час роботи НАБУ всього відшкодовано 601,59 млн. грн. з них 193,39 млн. грн. – у 2019 році.

Відповідно до Структури та обсягу бюджетних коштів Національного антикорупційного бюро України у 2019 році (відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» від 23.11.2018) на функціонування НАБУ із державного бюджету виділено 867 541, 4 грн., з яких тільки на оплату праці було заплановано витратити 514 674,5 грн.. Що стосується 2020 року, то згідно з Структурою та обсягом бюджетних коштів НАБУ у 2020 році (відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 14.11.2019) з державного бюджету на 2020 рік виділено ще більше коштів, а саме 1 038 178, 1 грн. Офіційними показниками стану корупційної злочинності не відображається дійсна картина, а отже, не надається повне уявлення щодо обсягів й характеру її проявів. С. М. Іншаковим доцільно зауважено, що беручи до уваги високий рівень латентності злочинності корупційного типу, динаміка зареєстрованого її

елементу показує не так реальну кримінальну обстановку в цій сфері, як стан протидії злочинності корупційного типу. Зважаючи на наведену інформацію, приріст зареєстрованих випадків злочинів розцінюємо в якості показника підвищення активної діяльності органів правоохоронного типу, а зменшення кількості зареєстрованих злочинів – свідчить про зниження такої діяльності. Характерною рисою корупційної злочинності можна визнати її високий рівень латентності, що сильно ускладнює кримінологічну характеристику даного виду злочинності. Отже, особливості сучасної корупційної злочинності полягають в тому, що:

1. Корупційною злочинністю постає результат перетину системи криміногенних та антикриміногенних факторів, знайдення котрих, а також аналізування питань їх взаємодії можна визнати обов'язковою передумовою забезпечення наукової природи діяльності щодо протидії злочинності корупційного характеру.

2. Відомостями статистичних даних офіційного типу не можна відобразити справжній рівень злочинності корупційної природи, оскільки в корумпованій державі органи правоохоронного спрямування також вражаються корупцією, як й інші сфери державної діяльності.

3. Прогрес у подоланні корупції в Україні останніми роками було забезпечено головним чином реформами, що започаткувалися ще у 2014 році. Проте одним із найбільших стримуючих факторів антикорупційної програми все ще є брак політичної волі.

4. Вивчення сучасного стану корупційної злочинності показує, що на протязі 2017–2019 рр. вона має досить нестійку позицію. Так, у 2018 році був значний стрибок зареєстрованих корупційних злочинів, майже на 700 випадків злочинів у порівнянні з 2019 роком та 900 у порівнянні з 2017 роком. 5. Проблеми корупційної злочинності й боротьби з нею відіграють істотну роль в межах сфери протидії злочинності загалом. Корупційні злочини несуть в собі істотну загрозу суспільному буттю, адже підривають довіру до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших владних

організацій, а крім того завдають шкоду фізичним та юридичним особам чи створюють загрозу заподіяння шкоди. Однією з причин відсутності позитивних зрушень у боротьбі з корупцією є те, що ті особи, котрі мають з нею боротися, самі є корумпованими. Сюди відносять і деякі громадські організації з протидії корупції. Вирішення наведених вище проблем вимагає від законодавчої й виконавчої гілок влади неординарних заходів з розповсюдження і контролювання законності й наведення порядку в економічній сфері а також, перш за все, посилення функцій по контролюванню, фінансових та владних функцій. Вироблення державної антикорупційної політики вимагає постійного комплексного науково-практичного аналізування усіх сфер діяльності та реалізації вжиття всіма державними органами й громадянським суспільством скоординованих заходів.